

บทความวิจัย (Research Article)

การบริหารจัดการสถานศึกษาที่โดดเด่นด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน: กรณีศึกษา
โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3
Administration of School with Outstanding Student Care and Support
System: A School Case Study Under the Office of Sakonnakhom
Primary Education Service Area 3

ประสพโชค สู้สุข¹ และพิมพ์พร จารุจิตร²

Prasopchok Susuk¹ and Pimporn Charuchit²

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี^{1,2}

Educational Administration, Udon Thani Rajabhat University^{1,2}

Received: January 2, 2024 Revised: February 3, 2024, Accepted: February 4, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบและกรอบแนวคิดกระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษาที่โดดเด่นด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และศึกษาปัญหา อุปสรรค แนวทางแก้ปัญหา และข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการตามกระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษาที่โดดเด่นด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านขาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ ในลักษณะศึกษาเดียว กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านขาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาแนวคิดและองค์ประกอบกระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษาที่โดดเด่นด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพการดำเนินงานตามกระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษาที่โดดเด่นด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระยะที่ 3 ศึกษาปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการสถานศึกษาที่โดดเด่นด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านขาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูที่ปรึกษานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 รวมจำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาแบบบรรยายและพรรณนา การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ด้วยวิธีการสังเคราะห์และใช้การบรรยาย อภิปราย สรุปผลเพื่อหาข้อสอดคล้องกับทฤษฎีและนำเสนอผลการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า 1) โรงเรียนบ้านขามมีองค์ประกอบในการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความโดดเด่นทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ด้านการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน และด้านการส่งต่อนักเรียน โดยแต่ละองค์ประกอบมีการดำเนินงานตามกระบวนการ PDCA มาใช้ควบคุมคุณภาพการดำเนินงานทุกขั้นตอนในการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล และ2) โรงเรียนบ้านขามได้ดำเนินการตามขั้นตอนของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างทั่วถึง ครบถ้วน ครอบคลุมนักเรียนทุกกลุ่ม ทุกชั้นเรียน แต่ยังมี

¹ Corresponding author, Tel. 0879651236, Email: strt3696@gmail.com

มีบางประการที่ยังต้องเร่งแก้ไข ได้แก่ ปัญหาขาดแคลนงบประมาณไม่เพียงพอในการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนา
นักเรียนที่หลากหลาย

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, สถานศึกษาที่โดดเด่น, ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

Abstract

The objectives of this research were to study the components and conceptual framework of the outstanding school management process for student support system, and study problems, obstacles, and solutions and recommendations for management according to the outstanding school management process for student support system of Ban Kham School under the Office of Sakon Nakhon Primary Education Service Area 3. This research was qualitative, conducted as a single case study. The case study of Ban Kham School under the Office of Sakon Nakhon Primary Education Service Area 3. The researcher conducted 3-phase research. Phase 1: study the components and conceptual framework of the outstanding school management process for student support system. Phase 2: study the operating conditions according to the outstanding school management process for the student care and support system. Phase 3: study problems, obstacles, and suggestions of outstanding school management in Ban Kham School under the Office of Sakon Nakhon Primary Education Service Area 3. The data collected from administrators, school board, student advisor for grade 1-6, student parents and 40 grade 1-6 students. The tools used were semi-structured interview with 5 experts by purposive sampling. The researcher summarized the research findings from the analysis of data obtained from the management interview form of outstanding schools of the student care and support system of Ban Kham School by using descriptive content analysis. Data collection from documents was done by using content analysis, synthesis, and descriptive methods. Then, discuss and summarize the results to find a consensus with the theory and present the research results. The results of the research revealed that; 1) Ban Kham School had components for the management of the student care and support system that were student outstanding in 5 aspects: knowing students individually, student screening, promotion and development for students, protection and assistance for students, and referring students. Each element is implemented according to the PDCA process to control the quality of every step of the operation in managing the student support system to be efficient and effective. 2) Ban Kham School has followed the process of the student support system thoroughly and completely, covering all groups of students, every class, whereas there are still some things need to be urgently solved, for example, the shortage of budget is insufficient to organize a variety of student promotion and development activities.

Key Words: Administration, Outstanding School, Student Care and Support System

บทนำ

การศึกษานับว่าเป็นเครื่องมือ และกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่สำคัญที่จะช่วยยกระดับความสามารถของประชากรในประเทศให้มีคุณภาพเพื่อการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ปัจจุบันสถานศึกษาต่าง ๆ นอกจากจะจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนแล้ว ยังต้องมุ่งพัฒนา และปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม รวมไปถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้วย ดังแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) กำหนดไว้ว่าประเทศไทยต้องปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้ระบบการศึกษาเป็นกลไกหลักของการขับเคลื่อนประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่กรอบยุทธศาสตร์ชาติในระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) และกรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) เพื่อให้สามารถนำพาประเทศไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในอีก 20 ปีข้างหน้า ซึ่งจะสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 1 มาตรา 6 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการว่า การศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2553)

ปัจจุบันโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วทั้งประเทศประสบปัญหา และมีข้อจำกัดในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่หลายประการ ซึ่งระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการหนึ่งในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่จะดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอนวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน มีครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานดังกล่าว โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา อาทิ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร ครูทุกคน ฯลฯ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) จึงกำหนดนโยบายสำคัญให้สถานศึกษาในสังกัดทุกแห่งจัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และดำเนินการอย่างจริงจังต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนซึ่งนักเรียนทุกคนจะต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือ ปกป้อง ค้ำครองอย่างรอบด้านด้วยกระบวนการที่ถูกต้อง เหมาะสมและทันเหตุการณ์ ได้รับการพัฒนาในทุกมิติ เพื่อให้เป็นคนดี มีความสุข และปลอดภัยในสภาพสังคมปัจจุบัน ดังนั้นการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงมีคุณค่าและจำเป็นที่สถานศึกษาต้องนำไปปฏิบัติให้เกิดผลกับนักเรียนอย่างเป็นระบบต่อเนื่องและยั่งยืนเพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนได้รู้จักตนเองและสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีทักษะชีวิต สามารถหลีกเลี่ยง ป้องกันอันตรายและพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เป็นคนดีของครอบครัว ชุมชน และสังคมต่อไป

โรงเรียนบ้านขามเป็นสถานศึกษาประถมศึกษาขนาดกลาง ในปีการศึกษา 2563 และ 2564 ได้รับรางวัลสถานศึกษายอดเยี่ยม ผู้ปฏิบัติการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระดับประถมศึกษา ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ติดต่อกัน 2 ปีการศึกษา อีกทั้งเป็นโรงเรียนที่มีผลการสอบโอเน็ต 4 วิชา สูงกว่าระดับประเทศ ในปีการศึกษา 2562 - 2564 ปีการศึกษา 2565 ได้เป็นโรงเรียนต้นแบบสถานศึกษาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งต่อนักเรียนด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 จากข้อมูลเบื้องต้นแสดงให้เห็นว่าโรงเรียนบ้านขามได้ดำเนินการจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสามารถพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี จึงเป็นเหตุผลที่ผู้วิจัยเลือกโรงเรียนบ้านขามเป็นกรณีศึกษาในการบริหารจัดการสถานศึกษาที่โดดเด่นด้าน

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อทำการวิจัยและศึกษา โดยมีเนื้อหาและรายละเอียด ดังนี้ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน การป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนและการส่งต่อนักเรียน โดยนำผลที่ได้จากการวิจัยไปพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือสังกัดอื่นๆให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและกรอบแนวคิดกระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษาที่โดดเด่นด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านขาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนครเขต 3
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค แนวทางแก้ปัญหา และข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการตามกระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษาที่โดดเด่นด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านขาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนครเขต 3

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการบริหารจัดการสถานศึกษาที่โดดเด่นด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านขาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนครเขต 3 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปเป็นฐานความรู้ในการกำหนดกรอบแนวคิด ดังนี้

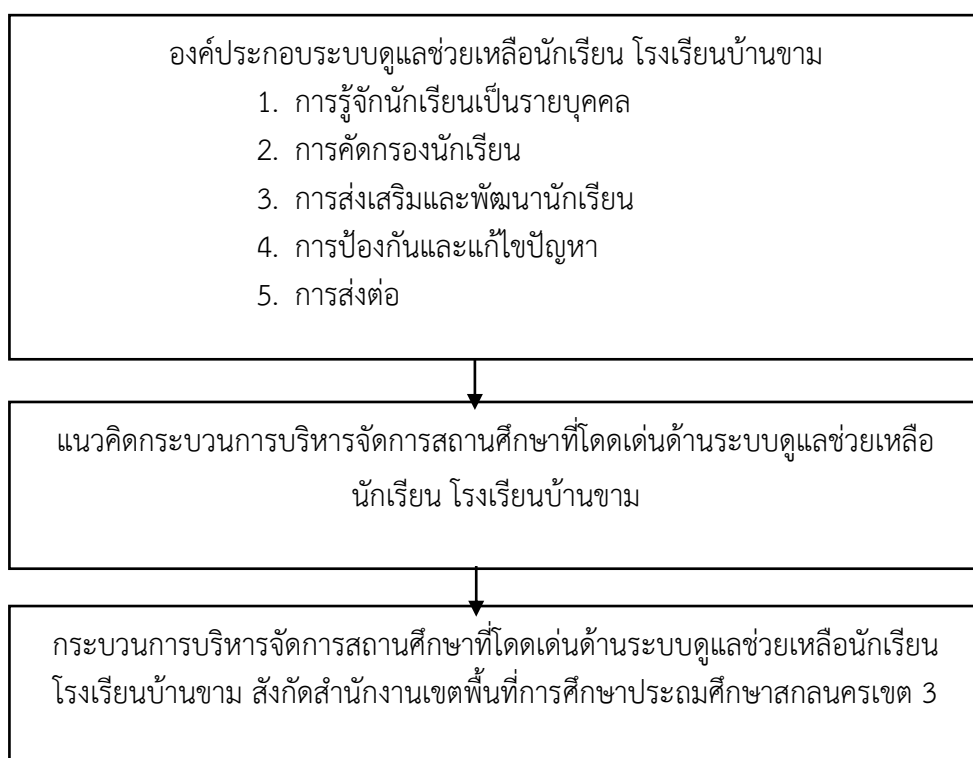
การบริหารสถานศึกษา เป็นการจัดการกระบวนการต่าง ๆ ภายในสถานศึกษาซึ่งมีการดำเนินงานอย่างมีแบบแผน มีวิธีการและมีการกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานไว้อย่างเป็นระบบและบรรลุวัตถุประสงค์สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และกระบวนการบริหารการศึกษาประกอบด้วย การตัดสินใจ การวางแผน การนำแผนสู่การปฏิบัติ การจัดองค์การ การจัดการคนเข้าทำงาน การอำนวยการ การจัดสรรทรัพยากร การติดต่อสื่อสาร การประสานงาน การควบคุมงาน การประเมินผลงานและการปรับปรุงรวมทั้งการกระตุ้นหรือการจูงใจกระบวนการบริหารการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา สามารถจัดการศึกษาในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายและมาตรฐานทางการศึกษา (สุภัค ยมพุก และวิโรจน์ เกษภูงาฬลักษณ์, 2558)

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นระบบที่มีความสำคัญต่อการพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรมและมีวิถีชีวิตที่มีความสุข โดยอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกคน และมีครูที่ปรึกษาเป็นหลักในการดำเนินงานขอข่ายการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มี 5 ด้าน คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา และด้านการส่งต่อ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552)

โรงเรียนบ้านขาม เป็นโรงเรียนขนาดกลางที่จัดการศึกษาให้กับผู้เรียนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมุ่งจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุวิสัยทัศน์ “โรงเรียนบ้านขามเป็นโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล ที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการศึกษา เพื่อมุ่งมั่นให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีคุณธรรม นำความรู้ บนพื้นฐานความเป็นไทย และมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21” โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ “ผู้เรียนทุกคนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ มีคุณภาพตามมาตรฐาน เน้นการเป็นคนดีมีความรู้และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข” โรงเรียนบ้านขามได้มีนโยบายเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้กำหนดไว้ 4 ข้อ ดังนี้ 1) การจัดทำสารสนเทศเกี่ยวกับระบบดูแลนักเรียนละความปลอดภัยใน

โรงเรียน 2) การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและความปลอดภัยในโรงเรียน 3) การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและส่งเสริมความปลอดภัยของโรงเรียน/ของสถานศึกษา 4) การส่งเสริม สนับสนุน นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานส่งผลต่อประสิทธิภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและความปลอดภัยในโรงเรียน/สถานศึกษา

จากการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาการบริหารจัดการสถานศึกษาที่โดดเด่นด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านขาม เป็นการวิจัยแบบระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Methods) โดยทำการวิจัยในลักษณะศึกษาเดี่ยว (Single Case Study) กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านขาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 โดยมีขั้นตอนการวิจัย ผู้ให้ข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ขั้นตอนการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาแนวคิดและองค์ประกอบกระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษาที่โดดเด่นด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านขาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพการดำเนินงานตามกระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษาที่โดดเด่นด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านขาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

ระยะที่ 3 ศึกษาสภาพและปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะของการบริหารที่โดดเด่นด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านขาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนครเขต 3

ผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้มีให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น 417 คน มีกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ได้จากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น 40 คน โดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนบ้านขาม จำนวน 7 คน ครูที่ปรึกษานักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 1 – 6 จำนวน 6 คน ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 จำนวน 12 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 1 – 6 จำนวน 14 คน รวมทั้งสิ้น 40 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และครูที่ปรึกษานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 40 คน สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นรายบุคคลโดยเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured interview)

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เชิงบรรยายและพรรณนา (Descriptive Research)

สรุปผลการวิจัย และอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

1. โรงเรียนบ้านขามมีองค์ประกอบในการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความโดดเด่นทั้ง 5 ด้าน คือ 1) ด้านรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน 3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน 4) ด้านการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน และ 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน โดยแต่ละองค์ประกอบมีการดำเนินงานตามกระบวนการ PDCA มาใช้ควบคุมคุณภาพการดำเนินงานทุกขั้นตอนในการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

2. โรงเรียนบ้านขามได้ดำเนินตามขั้นตอนของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างทั่วถึง ครอบคลุมนักเรียนทุกกลุ่ม ทุกชั้นเรียน แต่ยังมีบางประการที่ยังต้องเร่งแก้ไข ได้แก่ ปัญหาขาดแคลนงบประมาณไม่เพียงพอในการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนานักเรียนที่หลากหลาย

อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลบริหารจัดการสถานศึกษาที่โดดเด่นด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน: กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านขาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนครเขต 3 มาพิจารณากับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากการทบทวนวรรณกรรมมีประเด็นสำคัญที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

1. โรงเรียนบ้านขามมีองค์ประกอบในการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดดเด่นทั้ง 5 ด้าน คือ 1) ด้านรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน 3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน 4) ด้านการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน และ 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานตามกระบวนการ PDCA เป็นการควบคุมคุณภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านขามให้มีคุณภาพเพื่อให้ใช้ได้จริงกับบริบทโรงเรียน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการอบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนกำหนดเป็นแนวทางสำหรับสถานศึกษาไว้อย่างกว้างให้สถานศึกษาในสังกัดได้ดำเนินการ อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญในการดำเนินงานได้สำเร็จ คือกระบวนการดำเนินงานได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการบริหารคุณภาพ PDCA ขับเคลื่อนในการดำเนินงานซึ่งส่งผลให้บรรลุเป้าหมายได้เป็นอย่างดี

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะพร ป้อมเกษตร (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การนำเสนอกลยุทธ์ การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อเสริมสร้างคุณภาพของนักเรียนมัธยมศึกษา พบว่า 1) กรอบแนวคิดของการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อเสริมสร้างคุณภาพของนักเรียนมัธยมศึกษา ประกอบด้วย 3 กรอบแนวคิด ได้แก่ 1) การบริหาร ประกอบด้วย การวางแผน การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และประเมินผล 2) ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา การพัฒนาและส่งเสริมนักเรียนและการส่งต่อ 3) คุณภาพของนักเรียน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญาและทักษะ และด้านคุณธรรม จริยธรรม

2. สภาพและปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการสถานศึกษาด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านขามโดยภาพรวมแล้วทางโรงเรียนบ้านขามได้ดำเนินการตามขั้นตอนของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแต่ยังมีบางประการที่ยังต้องปรับปรุง ได้แก่ การช่วยเหลือนักเรียนยากจนขาดแคลนยังมีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณในการดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนานักเรียน และไม่สามารถดูแลนักเรียนบางส่วนในเรื่องการเรียนรู้อยู่ระหว่างอยู่ที่บ้านซึ่งนักเรียนอาศัยอยู่กับญาติผู้ใหญ่ที่สูงวัย ทั้งนี้เนื่องจากในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่มีบริบทสำคัญที่ผู้ปกครองต้องไปหางานทำในช่วงว่างเว้นจากฤดูทำนา หรือเข้าไปทำงานในเมืองทำให้เวลาดูแลนักเรียนในความปกครองของตนเองน้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุวดี ปันงา (2554) ที่ทำวิจัยเรื่อง พัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนอนุบาลวัดไชยชุมพลชนะสงคราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาญจนบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีการดำเนินงานทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการเตรียมการและการวางแผนมีการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจ กับครูในการดำเนินงาน 2) ด้านการปฏิบัติตามแผน ครูที่ปรึกษาดำเนินงานตามขั้นตอนทั้ง 5 ขั้นตอน ได้แก่ 2.1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2.2) การคัดกรองนักเรียน 2.3) การส่งเสริมนักเรียน 2.4) การป้องกันและแก้ไขปัญา 2.5) การส่งต่อ 3) ด้านการกำกับติดตาม ประเมินและรายงานมีการรายงานผลการดำเนินงานอย่างละเอียดและนำผลการประเมินมาใช้ในปรับปรุงพัฒนางาน 4) ด้านบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองในการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงาน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีการให้คำแนะนำ และดูแลบุตรหลานอย่างใกล้ชิด ปัญหาที่พบจากการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ การวางแผนการทำงานระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนร่วมกันระหว่างครูและผู้บริหาร มีข้อจำกัดเรื่องเวลาและมีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณ ครูและบุคลากรขาดเทคนิคความรู้ในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การกำกับติดตามขาดความต่อเนื่อง ผู้ปกครองให้ความร่วมมือค่อนข้างน้อย แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรมีการเตรียมการวางแผนในระยะยาวและจัดสรรงบประมาณ ในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเพียงพอควรมีการอบรมให้ความรู้แก่ครูที่ปรึกษาควรมีการติดตามการทำงานเป็นระยะ ๆ ควรเชิญคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ปกครองเข้าประชุมงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการดำเนินการวิจัย คือ รูปแบบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ซึ่งประกอบด้วย **ทีมนำ**โดยมีบทบาทหน้าที่ในการทำความเข้าใจในบริบทของโรงเรียน นักเรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียดเพื่อร่วมกันวางแผนร่วมกันกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง แล้วนำไปสู่การปฏิบัติโดย**ทีมทำ**ที่เน้นการมีส่วนร่วมทั้งการวางแผน (P) การปฏิบัติ/การดำเนินการ **เข้าถึง**การประเมิน

(C) ตรวจสอบ/ทบทวน ปรับปรุง แก้ไข และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ**ทีมประสาน** ที่จะต้องให้การดูแล**ช่วยเหลือ** นักเรียนอย่างต่อเนื่องทั้งทีมนำ ทีมทำ และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน คือ นักเรียนทั้งด้านค่านิยม ผลลัพธ์ มุ่งสู่ความเป็นเลิศ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนบ้านขาม
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

1. ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนต้องได้รับความร่วมมือจากโรงเรียน ผู้ปกครอง และทุกฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสียหรือมีส่วนเกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันอย่างจริงจังตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงานตามแผน การติดตามประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไข โดยผู้บริหารโรงเรียนประสานขอความร่วมมือ มีการศึกษาสภาพความรู้ความสามารถและความพร้อมของบุคคลในชุมชน เพื่อขอความร่วมมือเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน
2. ครูประจำชั้นทุกชั้นควรมีความตระหนักในการเอาใจใส่เป็นพิเศษกับนักเรียนเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอ มีการติดตามผล และรายงานผลอย่างต่อเนื่อง
3. โรงเรียนควรมีการประชุมชี้แจง จัดอบรม หรือจัดทำเอกสารให้ความรู้เกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้แก่ชุมชน
4. โรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ชุมชน และหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องควรมีโอกาสในการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โดยการประสานงานขอความร่วมมือโดยผู้บริหารโรงเรียน หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายอย่างต่อเนื่อง
5. เมื่อพบสภาพปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขเองได้ครูที่ปรึกษาควรประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้เกี่ยวข้องอย่างทันท่วงที

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านขาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3
2. ควรมีการนำรูปแบบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมโรงเรียนบ้านขาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 วิจัยและขยายผลกับโรงเรียนที่มีบริบทใกล้เคียงกันหรือในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ ด้วยการวิจัยและพัฒนาเพื่อต่อยอดองค์ความรู้หรือนวัตกรรมที่จะเกิดประโยชน์ในทางวิชาการที่กว้างขวางขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย: กรุงเทพฯ.
- กมล สิงหาราช. (2554). *แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การพิจารณาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 2*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
- ครรชิต มาลัยวงศ์. (2557). *เทคโนโลยีการบริหารการศึกษา*. drkanchit.com/general_articles/articles/general_24.html
- ชัชวาลย์ บุญเหลี่ยม. (2552). *การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนนิคมสร้างตนเอง 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 3*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ชุติมา ถาวรแก้ว. (2559). *การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักเรียนของสถานศึกษาในจังหวัดปทุมธานีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
- แดนไพร สีมาคม. (2564). *ความต้องการจำเป็นของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. ปริญญาดุขนิพนธ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. (2557). *หลักการและทฤษฎีการบริหารการศึกษา*. นนทบุรี: ธีรณสาร
- นฤพล กองทรัพย์. (2556). *การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3*. สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นันทรัตน์ เกื้อหนุน. (2553). *การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- นิพนธ์ กิณวงศ์. (2543). *หลักการการบริหารการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. พิษณุโลก : ธรรมะกลไทย.
- ปัญญา สมันจิตร. (2564). *การพัฒนาแบบการบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศของสำนักงานในมหาวิทยาลัยรัฐ*. ปริญญาศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ปิยะพร ป้อมเกษตร์. (2559). การนำเสนอกลยุทธ์การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อเสริมสร้างคุณภาพของนักเรียนมัธยมศึกษา. คุษณินพนธ์ปริญาครุศาสตรคุษณินบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2554). หลักการจัดการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- ปราณี เตยอ่อน. (2560). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดเจ็ดริ้ว (สาครกิจโกศล). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2546). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพ.
- พรพิมล แพงภูงา. (2557). การพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียน โนนแท่นพิทยาคม อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม :มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มธุริน แผลงจันทิก. (2554). การศึกษาปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.
- ยุทธนา เกื้อกุล. (2560). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างผู้เรียน สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์. ปรัชญาคุษณินบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- รุจิรี ภูสาระ และจันทราณี สงวนนาม. (2545). การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : บุ๊คพอยท์.
- ระวีวรรณ ชินะตระกูล. (2539). หลักการแนะแนว. กรุงเทพมหานคร. ภาพพิมพ์.
- รอชีตะ เอ็ง. (2555). การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารตามความคิดเห็นของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนราธิวาส. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- ลัดดาวัลย์ เพชรจันทร์. (2559). ปัญหาและแนวทางพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูโรงเรียนบ้านปลวกแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วันวิสา ยังช่วย. (2556). หลักการบริหารการศึกษา. จาก<http://www.gotoknow.org/posts/349868>.
- ศิริพร ทับทิมงาม. (2556). การบริหารการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สมุทรปราการเขต 1 ให้มีความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.